

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	---	--

Tartalom. A hittanhallgatók tanítóképesítése kérdéséhez. M. F. — Tárcza. Szilágyi András naplójából. Szeremlei Samu. — Iskolaügy. A hittanhallgatók első tanítóképeségi vizsgája. Orosz István. — Levél a szerkesztőhöz. Vaday József. — A gymn. tantervreformhoz. Sinka S. — A lelkészi fizetés kérdéséhez. Rózsa S. — Az anyakönyvi kivonatok s azok bélyegilletéke. Zsigmond Sándor. — Három kérdés. Segesvári József. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Szerkesztői posta. — Hirdetés.

A hittanhallgatók tanítóképesítése kérdéséhez.

Az egyéni vélemény tisztességes kifejezésének kérek tért e lapnak hasábjain. Az ügy, melyhez hozzá szólni én is bátorkodom, annyira fontos és életbevágó, hogy e lap felvilágosodott gondolkozásu szerkesztője még az ellenvélemény előtt sem zárhatja le a sorompót!

Egy teljesen bevégzett s a debreczeni főiskolánál már gyakorlatba is vett dologgal állunk szemben; s nem is szoltam volna ez ügghöz, ha az örömnilyánítások kedves összhangját, melylyel ez új intézmény e lapok 3-ik számában üdvözlöttem, meg nem zavarta volna ama kellemetlen hír, hogy a tanítóképesítési vizsgát letett 14 hittanhallgató ifju közül 6*) egy, vagy több tantárgyból javító vizsgára utasított; noha „a bizottság jóakaró méltányossággal járt el a vizsgatevő ifjak irányában,“ — a miből teljes joggal lehet azt következtetni, hogyha szigorubb lett volna a bizottság, még ennyien sem ütötték volna meg a képesítés mértékét.

Oly tény ez, mely előtt szemet hunyni lehetetlen. Mit igazol ez? Azt, hogy theologiai ifjuságunk idegenkedik ez üggtől s nem veszi elég komolyan a rája szabott vizsgát. Ha belátná annak szükségességét, akkor nem lett volna annyi a visszautasítottak száma „a bizottság jóakaró méltányossága“ daczára is!

*) Nem úgy irtuk, hanem: 15 közül 5. Szerk.

Mi azt nem kérjük, hogy neveléstani szempontból helyes-e ez intézmény? Ezt döntsék el az arra hivatott szakférfiak. Mi csakis azt kérjük, ha vajjon czélszerű-e s van-e valami gyakorlati haszna? Elvégre mi is az életnek tanulunk; s ha valamit az iskola falai közt lelkünk sajátjává tettünk, kell, hogy később hasznát is vehessük annak.

Nem vagyok elfogult, vagy éppen „előítéletes“ ember; de bátran nyilváníthatom, hogy én ez új intézményt egészen czélszerűnek nem tartom. Tulterheltség szempontjából nem helyeslem azt. Hittanhallgató ifjaink vizsgáit csak most szigorította a konvent s ime hozzá járult még ehhez az is, hogy a lelkészi oklevél mellett, tanítói diploma megszerzésére is kötelezzük őket. Avagy nem tulterheltség-e ez...? Félő, hogy e miatt rohamosan szaporodni fog a visszavetettek száma, — még pedig ezután nemcsak a tanítói, hanem a lelkészi vizsgákon is. Oda akarjuk mintegy kényszeríteni az ifju embert, hogy minden nemesebb ámbíció mellőzésével csak a vizsgákért izzadjon a kurszuson. Mindenből markoltatunk vele valamit, az egészből pedig nem nyerhet semmit. Itt igazán áll már amaz ismeretes neveléstani elv: „ex omnibus aliquid, ex toto nihil!“

Igaz, hogy az iskola nem adhat az életnek teljesen kiképzett szakembereket; de mindenesetre irányt mutat hat az. Azok a hirneves német theologusok soha nem emelkedhettek volna a hittudományosság azon magaslatára, hol mi is tisztelettel adózunk nekik, hogy ha már az iskola előre nem képezte volna erre őket. Jól tudja azt e lapok szerkesztője, hogy ott a theologus ifju már a tanpálya alatt kiválasztja a maga kedvencz tantárgyát, ezért él főleg s azt míveli lelke egész hevével. Kötnék csak meg lelkök szabad röptét a sokféle vizsgarendszerekkel, sohasem fejlődhetett volna náluk a theologiai tudományosság azon fokára, a hol pedig még ma is áll az! Azt ugyan én sem kívánom, hogy tisztán „szobatudósok“ legyenek a mi lel-

készeink; de szakemberekre igenis nagy szüksége van protestáns egyházunknak. Mindig panaszkodunk, hogy theologiai tudományos képzettségünk nagyon alacsony fokon áll; de hogy emelkedhetnék fel az a kívánt magaslatra, ha már az ifju embernek a szakpályán tért nem engedünk s irányt nem adunk, hogy egyik, vagy másik theologiai tanágban magát alaposabban kiképezhesse!? A sokféle elágazó vizsgarendszer egyenesen utját vágja a szakképzettségnek.

Más kérdés már most, hogy vajjon lesz-e a lelkészek tanítóképzésének gyakorlati haszna is; a mennyiben, mint a szerkesztő lelkes soraiból kitetszik, ő is inkább ezen szempontból kívánja tekinteni ez egész ügyet.

A tanítói oklevél megszerzése még magában véve gyakorlati sikerre ígényt nem tarthat. Megengedem én, hogy talán azok, a kik szeretik a nagyképűsködést, „nagyobb tekintélyt és hatást“ igyekeznek majd mutatni az iskolákban, zsebökben érezvén paedagogiai képzettségökről tanuskodó oklevelöket. De hát nem tekintély mutogatása az, a melyre a lelkészek részéről a mi néptanítóinknak szükségök van, hanem jóakaratu támogatásra, a tanügy iránti szeretetre, lelkes és buzgó támogatásra. Ezt pedig a tanítói oklevél bírása nélkül is elérhetik a mi lelkészeink!

Vajjon tettek-e rendszeres tanítói vizsgát azon theologus ifjak, kik hazai főiskoláinkból a közelmúltban kerültek ki és a kik a népiskolai tanügy terén is országos tekintélyekké nőttek ki magokat? Ott van Gönczy, Ballagi, Nyíri, Felméry, György Aladár és sok mások. — Nem a tanítói oklevél fogja megadni „a nagyobb tekintélyt és hatást a működésre“, hanem igenis megadja ezt a tanügy terén való jártasság és az iskola iránti buzgó szeretet. Ki fogja tagadni, hogy nincsen-e meg ez azon lelkészekben is, kiket pedig a rendszer eddig a tanítói oklevél megszerzésétől megkimélt?!

Egyetlen praktikus hasznát látnám csak a tanítói oklevél megszerzésének. Tökéletesen egyetértek én is a szerkesztővel arra nézve, hogy haszon lenne ez azon ifjakra nézve, a kiknek p. o. a lelkészi pályán nem kedvez a szerencse. De száz közül aligha akadna ilyen egy-kettő! Az az ifju, a ki annyit gyötrődött és küzdött, inkább vár és tűr, míg valamelyik csekélyebb jövedelmű lelkészi állomáshoz eljuthat, mintsem a tanítói hivatalnak keserű és sok helyen igen sovány kenyerét egye egész életén keresztül.

És még egyet! A főtiszteletű vizsgáló bizottság bizonyára lesz olyan kegyelmes, hogy a tanítói vizsgán visszavetett theologus ifjak nevét nem fogja az egyházkerületi jegyzőkönyvben közzétenni. Megtörténhetnék még idővel, hogy azokból a vizsgán visszavetett ifjakból az életben iskolalátogatók, felügyelők stb. lesznek s akadhatna olyan

maliciósus tanító, a ki az ilyen megbuktatott paedagogusnak még a torkára forrasztaná ezt. Ez már csakugyan a tekintély rovására történnék s szerintem ez is praktikus oldala a dolognak!

Szívsugallta meggyőződésemet mondtam el e tekintetben; s bizonyára a nyájas olvasó nem fogja ezt nekem bűnül felróni.

M. F.

Készséggel kiadtuk e cikket, hiszen a 3 ik számban megjelent vezércikk elején mimagunk mintegy provokáltuk a vitát. A mi jó barátunk M. F. nem mond új dolgot, mikor a tulterheltetésről beszél, azt mi is tárgyaltuk, fontosságát beismertük s megmondtuk róla való véleményünket. Az azonban új dolog előttünk, hogy az a tanítói diploma inkább azoknak lesz jó, „a kik szeretik a nagyképűsködést“ stb.; — mert ez az illető mondás utolsó értelme. Istenem! hát a kinek egy, tisztességes uton szerzett diplomája van, az fel volna már jogosítva a nagyképűsködésre? Szomorú dolog volna az nagyon! Legyen nyugodt M. F., a visszavetettek nevei bizonyára nem tétetnek közzé az egyházkerületi jegyzőkönyvben, épen úgy, mint a lelkészképzési vizsgán visszautasítottak nevei sem szoktak, tudomás szerint, közzé tétetni. Felhívjuk barátunk figyelmét arra, a mit e tárgyról mult számunk újdonságai közt irtunk; felhívjuk figyelmét lapunk jelen számában főként Vaday József tanító ur cikkére; továbbá a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ mult évi 43. és 44. számaiban megjelent s onnan a „Magyar paedagogiai Szemle“ f. havi füzetébe „Az egyház autonómiaja és az iskola szabadsága“ cz. a. fölvevett cikkekre, melyben Rill József, a Szemle szerkesztője igen kevésbé leplezi, hogy ő a lelkészt nem tartja kvalifikálnak az iskolaügy fölötti felügyeletre s a presbyteriumból iskolai igazgatóságot, vagy iskolai tanácsot akar formálni, melynek elnöke az iskola rektora lenne. Magyarárgassuk ezt tovább?! Sapienti pauca! De azt még se feledjük el, hogy Rill ur eszméit tapsolva fogadják az állami tanítók. Vigyázzunk, ne terjedjen nagyon az a hir, hogy a mi lelkészeink nem értenek a nevelés tudományához.

Szerk.

T á r c z a

Szilágyi András naplójából.

(1683—1732.)

(Vége.)

6. Julii a néh. tek. ns. ifju Thoročkay István temetésére megindulánk, 7-én oda is érkezünk. 8-dik vala a praefigált nap: ekkor azért a sok nép jelenlétében a jézusiták, fehér és fekete barátok a feljebb megemlített uri embert az ő pompás isteni tiszteletek szerint eltemették.

9. Julii ismét visszaindulánk s estére egy faluban megszállánk. Itt midőn az urral s az asszonynyal a tűz mellett beszélgetnénk, a kisebbik urfi Teleki Samu, egy vas-tag fekvő fáról lecsuszamodik s a hátát jól megüti: mely dolgot én legelőször meglátván nagy szörnyűködéssel megjelenték. Mely dolgomért az ur igen rutul megriaszta, hogy

miért majd kétségbeejtem az asszonyt. Én is — még az ur természetéhez nem szokván — igen megszorodám. Itt kezdék legelőször meguntkozni az udvari állapot felől: soha sem is lón aztán annak utána olyan kedvem, mint annak előtte; hanem mindörökké azon igyekeztem, miképen fordíthassam el azt az állapotot.“

Itt félbeszakítván Sz. elbeszélését, röviden közöljük, hogy ő az udvari papságot, főleg a miatt, mert megígért fizetését nem kapta meg, teljesen meguntván, a következő évben a krasznai, öt év múlva (1720.) pedig a püspöki (Várad mellett) egyház meghívását fogadta el, hová gyermekkori jó emlékek, valamint még tovább is fennállott rokonsági kapcsok fűzték.

Püspökibe való menetele történetét akarván még a naplóból kiírni, előre bocsátjuk, hogy 1716. nov. 7-ére viradóra Sz. azt álmodta, „mintha mi egy néhány deákok egy classisban lagnánk; az én süvegem fel volt akasztva a gerenda vége felé a falon, melyet midőn Deső Mihály meglátott volna, onnan haragosan levete: nem kellett volna, ugymond, az én süvegemet az ő szegére akasztanom.“ Ez álmom Sz. tapasztalatai szerint azt jelenté, hogy nevezett Deső, dobai pap, neki folytonosan alááskál, hogy Sz.-t krasznai hivatalából kivetvén, helyére ülhessen. Ennek következése lón, hogy a krasznai előjárók már 1719-ben is „későcskén jöttek megmarasztására.“ A rá következő évben pedig a marasztást még inkább elhalogatták.

Sz. e méltatlanság felett igen elkeseredett, annyival inkább, mert ő időközben is több meghívást kapott különböző egyházak részéről, de azokat nem fogadta el. „Midőn ezek így folydogálnának“, így beszéli maga Sz. tovább a dolgot: „nms Püspöki városának s abban lévő szent ecclesiának érdemes követei u. m. Kovács István és Contra János uraimék Karasznára érkeznek és a püspöki prédikatori szent tisztre tiszta szívvel hívnak 6. Januarii. Ebben a dologban én magam mingyárt másnap hirt tészek t. esperest Zoányi György uramnak Zilahon. Ő kme mingyárt ellenkezni kezd a dologba: mindazáltal hajtom a mennyire lehet; és megjövé, szép tisztességtételeket megköszönöm s mingyárt obligálo magamat püspöki uraiméknak.“

„Ez meglévén, mivel engemet az embereknek a java s nagyobb része mindegyik szeretett, nemkülönben a mlgos possessorok, u. m. Kalnaki Farkasné asszonyom, Waji László és Rhédei Pál uramék, mikoron dologomat meghallják, mindnyájan megrémülnek belé; sok ízben rettenetesen marasztanak, követnek s magokat mentik, hogy ők magoknál engemet úgy tartottak, mint örökös papjokat. Épen Karaszán voltanak akkoron Waji uram, Kalnakiné asszonyom, Wajiné asszonyom; ingyen meg sem gondolták, hogy elmenjek s elbocsássanak; marasztalnak sűrűen, szaporán: de már nincs haszna; sőt magok is szemtől-szembe mutattanak s e dologról velem discouráltak, de mind hijába. Ezt cselekeszik azért, hogy két expressus embereket mingyárt küldik Püspökiben levéllel, hogy én hozzám ingyen se bizzanak, értem sem jöjjenek, mert Karasznáról semmiképen el nem bocsátanak. Ezt titkon akarták mívelni; de énnékem hiremmel esett: én megirtam Néki György sógor uramnak, csak püspöki uramék emberkedjenek, én semmiképen fogadásom mellől el nem

állok. Küldék azért Contra János és Fazekas István uramékat hozzám követségül a mlgos possessoroknak úgy az ecclesiának megmondják, hogy engemet semmiképen nem hadnak; mikoron is magunk között a kötést ujabban megerősítjük.

26. Januarii visitatio volt nálunk Karaszán. Az ecclesia és én között sok vetélkedés volt ez dolog eránt. T. esperest uramék is azon voltanak, miképen marasztalnak meg: de látván eltökélt szándékomat, akaratomon meg kellett nyugodniok ő kelmeknek.

Immár mindenek felett a venerabilis tractusnak consensusán busultam, mivel a nélkül nem lehet a tractusban béjönni. De azt is t. esperest Diószegi Sámuel akkori pályi prédikátor uramtól extrahálván, b. püspöki uraimék b. legátusaiktól u. m. Zilahi Márton és Szabó János uraiméktől elküldik 2. Martii.

Azomban t. esperest Zoányi György uram énnékem igen szép commendatoriát ir. A püspöki szekerek 18. Aprilis elérkeznek, Szőke Gáspár, Contra János, Varga Pál, Sándor János, Fazekas István uraimék több e. emberekkel edgyütt. Másnap felrakodtanak. Harmadnap megindulunk és 22. Aprilis Püspökiben érkezünk Isten segedelméből és a sz. ecclesia engemet nagy szeretettel fogada.

Mivel hamarjában a pusztulás után*) jobbá sem lehetett építeni, egy rokkant házban szállítottanak: azért nékem kedvezni akarván, mingyárt őszre egy szép tanuló házat építtetnek.

Ugyan Karácson előtt tájban Telegdre szíves és tisztességes hivatalom volt. T. Zoányi uram a feredőbe jüvén, szüret előtt tudakozott töllem, nem volna-e visszamenő szándékom, hogy zilahi prédikátor lennék? —

Ezzel bevégezzük Sz. elbeszéléseit; de záradékul meg emlitjük még a következőket.

Szilágyi sokáig boldog és meglegedett ember volt Püspökiben; a krasznaiak, kiket Deső Mihály megcsalt — „medio tempore Maros-Vásárhelyre faragván magát“ — egy év múlva visszahívták ugyan, de ő P.-ből nem mozdult. Ugy látszik, hirneves szónok volt, mert a környékbe s főleg Telegdre gyakran hívogatták lelkeszi szolgálatok, kiváltképen nevezetesebb temetések végzésére. Számos egyházak óhajtották megnyerni papjoknak, de ő a hozzá mindvégig híven ragaszkodó Püspököt mindeniknek elébe tette. Ugy látszik, heves természetű ember volt, mert midőn feleségének hugát Diószegi „Pándát“, ki nálok lakott Püspökiben, ő egyik lelkesztársával, u. m. Nánai Jánossal megeskette s ebben a Panda mostoha apja Szigethi László ellenkezék s Szilágyival szóváltásba eredt: Szilágyi Szigethit „megütlegelte.“ Ebből az tán per keletkezett, minek kiemelete az lón, hogy Jenei Péter, a hivatalába csak nem rég korteskedéssel visszaállított esperes, Szilágyit pénzbírságra ítélte. Ezen ő, valamint azon is, hogy gyermekei egymás után idő előtt elhaltak, sokat kesergett.

Meghalt, mint ezt Bugyi Sándor püspökii mostani lelkész velem az ottani anyakönyvi feljegyzésekből közölni sziveskedék, 1738. febr. 28-án.

Naplójának 1732. aug. 13-án innét eső része hiányzik.

Szeremlei Samu.

*) Melyet e napló után 1703. alatt emlitettünk.

Iskolaügy.

A hittanhallgatók első tanítóképeségi vizsgája.

A hittanhallgatók közelebbi tanítóképeségi vizsgájának fontossága e lap 3-ik számában már fejtegetve volt; szerkesztő ur ott kijelentett ígéretéhez képest és szives engedelméből tekintsük át most röviden annak előzményeit.

Egyházkerületünk százados örökségeként örzi s kegyeletes buzgósággal ápolja a népnevelés és oktatás szent ügyét. Már a régiebb időben gondoskodott arról, hogy e főiskola növendékei a tanításban gyakorlatilag képeztesse; e mellett — főleg a század elejétől fogva — az elméleti képzés is folyton erősödő s hova tovább kiterjedtebb körű méltatásban részesült. A didaktika és methodika egymást követve korán kedvező otthonra találtak. 1825-től fogva már önálló tanszéke van a paedagogikának; melyet fokozatos fejlődés után az újabb időkben a tanítóképezde önálló szervezése követett (1855-ben a praeparandia felállításának kimondásával s a 2-ik neveléstani tanszékkal, 1866-ban a tanfolyam két évvessé tételével, végül 1869-ben elkülönített igazgatás alatt a három éves tanfolyam berendezésével).

Ezzel azonban legkevésbé sem lett mellőzve a hittanhallgatók didaktikai képzésének ügye; a haladó korról növekedett az egyházkerület ez irányú igénye és követelése, 1862-ben már keresi az utakat és módokat, melyek szerint a tanítóképezdei tantárgyakat a rendes hallgatókon kívül minden jótéteményes felsőbb tanuló legalább egy éven keresztül hallgathassa. 1866-ban, a 92. számú végzésben kimondja, hogy a lelkészi pályára készülő akadémiai tanulók csak azon esetben bocsáttassanak ki ideiglenes tanítóságra, ha a képezdei tantárgyakat, a mennyiben az órák összeütöközése miatt nem hallgathatják, magán szorgalom útján elsajátítják, azokból félénként szigorlatot tesznek s a gyakorlati órákra szorgalmasan eljárnak. 1870-ben utasítja az akadémiai igazgatóságot, hogy senkit a tanítói vizsga sikerletétele nélkül tanítóságra ki ne bocsásson; egyszersmind felhívja a tanárkart, hogy a fentebbi 1866-ik évi végzés érvényesítésénél fenforgó nehézségek elhárítására nézve véleményes jelentést készítsen. 1871-ben ezen jelentés alapján kimondta, hogy — miután az összes képezdei tantárgyak hallgatásáról a heti órák nagy száma miatt többé szó sem lehet s mindazokból a magánvizsga letétele a közelebbi szakpályájokon elfoglalt hittanhallgatóktól szintén nem kívánható, — az óhajtott cél elérésére egyrészt az eddig is kötelezett nevelés- és tanítástani a népiskolai szervezet- és fegyelemtannal bővítessék; — a jelentés szerint „ezen tanok által szerezhető általános ismeret képesítendő leendő lelkészeinket a végre, hogy prot. önkormányzatu egyházainkban az őket, mint lelkészeket megillető néptanodai felügyeletben főtényezők legyenek ezután is“; másrészt a tanítóságra (ideiglenesen) kimenni szándékozók a magyar nyelv és számtan módszerének önszorgalom útján való elsajátítására, a gyakorlati órák látogatására s ama tantárgyakból rendszeres vizsga tételére köteleztetnek. — Ezen ugynevezett kibocsátási vizsga fennállott —

némi módosításokkal — a közelebbi átalakulásig, melynek kiinduló pontja 1882-re vezet vissza.

1882-ben a főjegyzői jelentés tudomásra hozván a dunántúli egyházkerület azon határozatát, mely szerint ott a theologus növendékek tanképesítési oklevelet tartoznak szerezni, — ez intézkedés — a jegyzőkönyv szavai szerint — „egyházkerületi közgyűlésünk figyelmét élénken felhívja“; s e tárgyban véleményezéssel a népiskolai bizottság az illetékes tanárkarok meghallgatása mellett megbizatik. Az indokolt javaslat még azon évben a 378. szám szerint be is nyújtott és elfogadtatott, nem különben a kivitelére szükséges előintézkedés megtéetett; egyszersmind az egész ügy — nagy fontosságára tekintettel — az egyetemes konventhez felterjesztetni rendeltetett. A konventi intézkedés bevarása után 1884-ben 254. sz. végzéssel mondatott aztán ki, hogy „a debreczeni theologiai akadémiaiban, miután minden növendék két éven keresztül foglalkozik a nevelés- és oktatástani tudományokkal és részesül gyakorlati képzésben is, köteles minden theologus a tanítóképeségi vizsgát a 3-ik tanév kezdetére letenni, addig felsőbb osztályba nem bocsáttatván“. A vizsga tárgyaiul az 1882-ben elfogadott javaslat szerint a paedagogikumok, írásbeli dolgozatok és gyakorlati tanítás jelöltettek ki, egyéb tantárgyakra nézve pedig az érettségi bizonyítvány osztályjegyzékei veendőek át.

Ezen intézkedés az 188¹/₅-ik tanévben első évre beiratkozott hittanhallgatókra kötelezőnek jelentetvén ki, 1886-ban a 292. sz. végzés által a vizsga közelebbi módosításai is megállapítottak; s ez értelemben az első ilyenemű tanítóképeségi vizsga — főtiszt. püspök ur engedélye folytán nyert halasztással — 1887. évi január hó 10—12. napjain megtartatott.

Azon nagy cél megvalósításának, hogy a leendő lelkészek a népiskolai oktatásügyet illetőleg minél teljesebb elméleti és gyakorlati képzésben részesüljenek, történetét nálunk ezen előrebocsátott vázlatban foglalhatjuk össze! Mint láttuk, kezdetben a tanítóságra, nevezetesen az akadémia promotiókra kibocsátottak érdeke volt irányadó; később hovatovább erősül és érvényesül a magasabb törekvés, a lelkészi hivatal közvetlen érdeke.

Tagadhatlan, hogy több ellentétes érdek merül itt fel, mik nehezítették s késleltették az ügy szerencsés megoldását. Teljes méltánylással tekinthetünk azért végig az intézők fáradhatlan buzgalmu munkásságán, melylyel a felmerült nehézségek közt is, a nagy fontosságú kérdést el nem ejtve, azt oda fejlesztették, hogy az ellentétes érdekek lehető kielégítése mellett maga a főcél immár elérve van. Nincs egyéb hátra, minthogy a minden jóra hivatott tanuló ifjuság megmutassa azt, hogy e nemes törekvést átértette, hogy egyházunk és iskoláink közjavát munkálni az új intézkedés nyújtotta eszközökkel fokozottabb mértékben akarja és tudja.

Orosz István.

Levél a szerkesztőhöz.

A ki a protestáns tanügy eszméjeért valóban lelkesülni tud s méltányolni képes azon intézkedéseket, melyek annak előmozdítása érdekében történnek: bizonyára nagy

örömmel olvasta Szerkesztő urnak e lap f. é. 3. számában közölt vezércikkét s az oda vonatkozó újdonsági rovatot. Legyen szabad most nekem az ott fejtegetett nagyfontosságú intézkedést — mint tanítónak — protestáns tanítói és gyakorlati szempontból méltatnom.

Valóban, protestáns egyházunknak kezdettől fogva „védvái, veteményes kertjei“ voltak az iskolák s a reformáció legnagyobb férfiai prédikátori működésüket az iskolaival kapcsolták egybe, egészítették ki. Később, a mint az iskolák szaporodtak s a „veteményes kertek“ által az egyház megerősödött: a prédikátorok mellé iskolamesterek alkalmaztattak, — legtöbb helyen a tanítói pályára nem képzett egyénekből. A prédikátoroknak most már csak a felügyelői tisztelet kelle — saját belátások szerint — gyakorolniok az iskola felett.

Átugorva pár évszázadot, látjuk, hogy az iskolai felügyelői tiszt ma is a lelkész feladata, hanem míg ma a tanítói pályára paedagogiaileg képzett ifjak lépnek: egyházkerületünk legközelebbi intézkedéseig az egyeseknél nyilatkozott önképzési hajlamon kívül — számbavehető valami nem történt arra nézve, hogy a lelkész valóban okszerű felügyelője lehessen az iskolának s ottani missiója valóban szakismereten alapuljon.

Annál nagyobb örömmel üdvözli tehát — velem együtt — bizonyára minden tanító ez intézkedést, minél hátránysabb volt a protestáns tanügyre nézve némely lelkésznek, mint iskolafelügyelőnek ferde fölfogása, vagy épen közönyös magaviselete.

Mennyire szükség volt ez intézkedésre s szükség van minél gyakorlatibb kivitelére tanügyünk érdekében, elég ama hovatovább lábra kapni kezdő felfogásra utalnom, hogy a tanügy és tanító haladása csak állami uton várható. E nézet nem idegen a nyomorban élő protestáns tanítók előtt sem (hiszen ama nagy port vert fizetéshátralékokat csakugyan kiutalványozták az állami tanító részére, de az ő „töröltetett“ és „bevehetetlen“ párbéreit hajh nem utalványozza soha senki!) s ha már anyagi tekintetben egyhamar nem segíthet egyházunk a tanítón, bizonyára támogatnia kell őt legalább erkölcsileg s a legnagyobb támogatás protestáns tanítóra nézve az ő ügyét helyesen felfogni és méltányolni tudó lelkész.

Kezemben van egy tekintélyes tanügyi lap, mely egy most indult protestáns tanügyi közlönyt nem talál jogosultnak és életképesnek, mert felekezeti. Ilyenektől bizonyára nem emelkedik a protestáns tanítói érület; hol találjon hát méltánylatot és védelmet? Bizonyára csak lelkészeinél, őt megértő, hivatását méltányló lelkészeinél. A mi „hitünk védvái“ a tanítóén kívül a lelkész szakismerete és tapintata teszi erősekké; a mi egyházunk „veteményes kertjeit“ a tanító munkálkodása mellett a lelkész okszerű felügyelete teszi gyümölcsözőkké.

Ezért üdvözöljük protestáns tanítói szempontból a nagyfontosságú intézményt!

Békés, 1887. január 26.

Vaday József.

A gymnasiumi tantervreformhoz.

Minden oly rendszer, mely bármely téren a messze jövőre kiható zavartalan fejlődésnek kíván alapjául szolgálni, csak akkor éri el célját, ha a létező viszonyok képezik tala-

ját s ha évek hosszú során átszerzett bő tapasztalatok eredménye. Ha egy rendszer a létező viszonyokat teljesen mellőzi, erős gyökeret bennök nem verhet; ha csupán az alkalmazásában évről-évre tapasztalt hiányok pótlására szorítkozik, a helyett, hogy hosszas gyakorlat után szerzett tapasztalatokat fordítana egyszeri, de gyökeres revisiójára: akkor nem csak hogy szabályozóvá nem válik, de sőt épen azt gátolja, a mit munkálni van hivatva, a nyugodt fejlődést.

Gymnasiumi tanrendszerünk — mint már annyiszor rámutattak — kezdet óta mindkét hibában szenvedett. Idegen plánta volt, mely teljesen negligálta tudományban s módszerben egyaránt a régit, még azt is, a mi benne jó volt s hozzá még oly rövid idő alatt nem egyszer ingatta meg változtatgatásaival a bizalmat. — Az irányadó körök mintha elfeledték volna a paedagogia-történelem nyújtotta tanulságot, melyet a jézsuiták szolgáltattak, kik 50 év gazdag tapasztalata alapján alkották meg — prot. szempontból erősen kifogásolható, de el kell ismerni, — világra szóló, híres tanrendszerüket, a Ratio Studiorum-ot; de a szomszédban jelen viszonyaink között történt hasonló tényről sem vettek tudomást, hol az 1855-iki tantervnek szinte közel 30 évi tapasztalatot gyűjtöttek, hogy azzal gyökerelesen javítsák, alapos s a miénknél kétségtelenül jelesebb gymn. tantervvé és utasításokká alkossák, a mint hogy 1884-ben meg is tették.

A mi gymn. tantervünk — úgy látszik — nem fog részesülni a kiforrás e jótékony processusában, legalább ezt látszik bizonyítani a nem régiben lefolyt revideáló értekezlet ténye, melyre, röviden bár, de — mert reánk is erősen vonatkozik, — nekünk is van egy pár észrevételünk.

Azt olvastuk ugyanis, hogy az értekezlet nem szorított tisztán a tanterv megbeszélésére, hanem kiterjeszkedett mindazon tényezőkre, melyek gymnasiumi oktatásunk sikertelenségét okozzák. A hiba tehát hivatalosan a tantervben és a tényezőkben konstatáltatott, ez utóbbiak természetesen első sorban a tanárok, a sikertelenségnek tehát ők a főokai. — Nem akarunk a tanárok védelmére kelni, ha azt a véleményünket koczkaztatjuk, hogy a dologban megfordítva is lehet az igazság. — Mi a tanterv sarkalatos hibáinak betudásával, ha nem is teljesen megsemmisülve, de sok tekintetben alapot nélkülözőnek látjuk a tanítási eljárás és gyakorlat ellen emelt ama súlyos vádak. Mert vizsgáljuk csak közelebbről, mit konstatált a földrajz tananyagára nézve az értekezlet? „E tanítás anyagának elosztása — ugymond — az első osztályokban czélszerűtlen s a tanuló felfogását meghaladja“ Nincs-e elismerve, úgy a sorok között, a német nyelv tanításáról, hogy az tulságosan formai s igen magas irodalmi (szóval a gymnasiumban elérhetetlen) czélnak szolgál. Ime, itt a tanterv sarkalatos hibája, hogy úgy a legtöbb tantárgyban a czélt, mint általában az egész gymnasium feladatát jóval magasabbra tűzte, sem hogy az, tapasztalat szerint, az adott viszonyok között elérhető volna. — Más részről az egyes tantárgyaknak különben is bőséges adagokban kimért tananyagát azzal a minden áron való szerencsétlen szaporítással, mód nélkül megszorította s feldolgozhatlanná tette. A miniszteri tanterv Fraryskodott, mielőtt hírét hallotta volna. Hiszen az Utasítások szerint készült, tankönyvekkel, pl. a földrajzokkal odáig jutottunk, hogy elmondhatjuk Fraryval: abban benne van minden tudomány. Politikai-

topographiai leírás, víz és talajrajzi viszonyok ismertetése s ezeken kívül állat-, növény-, ásványtan, geologia s végre, mert minden tanárnak kötelessége tanítani, (s a tankönyvek nyelvezete is megkívánja) stylistika. Mindezt 10—12 éves gyermekeknek kell rövid 10 hó alatt megemésztetni. No már ilyen expectoratiók tételére a gyermekesereg, a jövő reménye, igen drága kísérleti eszköz s csak örülnünk lehet, hogy éretlenségén az ily tanterv megvalósítása hajótörést szenved.

Nem vagyunk tehát hajlandók elhinni, hogy főként a tanárok képeznek a zátonyt, melyen a tanterv hajója fennakad; legkevésbé tartjuk azt a felekezeti tanárokról, kiknek legnagyobb része azon tanterv és utasítások szerint nem is működött s így sikertelenségének oka sem lehet.

Sinka S.

(Vége köv.)

A lelkészi fizetés kérdéséhez.

(Folytatás.)

A mi Földvári Gerzsonnak a fixum ellen felhozott kifogásait illeti, ezekre azt felelem, hogy ugyanezen kifogások épen úgy feltehetőek a párbér ellen is, mint a fixum ellen. Hogy mi lesz a teendő ott, hol a fixum is kevés: ezen kérdésre kísértsük meg a feleletet.

Hát elsőben is — természetesen mindig az adott viszonyok szerint — igénybe lehet venni a domesztikát. Ne mosolyogyanak uraim... nem egy napon építették fel Rómát. Mert vett az Ur ama czedrusfának (a protestáns áldozatkésztségnek) tetejéből, eltette, elplántálta azt és ágait felneveli, gyümölcsöt terem és nagy czedrusfává nevededik; és laknak ő alatta mindenféle szárnyas madarak. (Ezék. 17: 22. 23.). Ez az én hitem a domesztikáról. Talán ha mindnyájunknak ez volna: idáig is többre mentünk volna.

Hanem, mert a czedrusfának ágai még új hajtások, gyenge ágak s nem nyújthatnak mindenkinek enyhé helyet, menedéket, más módozatról is kell gondolkoznunk. És itt két lehetőség áll előttünk, míg a domesztika nagyobb erővel hozhat segédelmet. Vagy lelkésztanítóság állítása, a mint Dombi Lajos javasolja, vagy a csoportosítás, esetleg az affiliáció. És itt érdekes lesz látni, hogy miként harcol egy lelkésztanító a két állomás egyesítése ellen s ismét a fixum ellen, de a csoportosítás mellett miként érvel Gáthalmi.

Sárközi Ignác ur a 35-ik számban*) kissé logikátlan eszme-lánczolatban, ekként gondolkozik: a lelkészi és tanítói hivatal egyesítése „idealiter“ kivihető, „realiter“ azonban nem, mert ezzel nem lesz segítve az illetők nyomorán. „Mert — szerinte — nem az a baj, mert tanítani kell, hanem az, hogy a különben is rendetlen iskoláztatás mellett sántikál a paedagogika a lelkésztanító sajnos körülményei miatt. A tanítói fizetéssel csekély részben van segítve a lelkész nyomoru állapotán.“ S itt jön aztán a Sárközi ur konzekvenciája: „jobbnak — tartanám, ha minden miserabilis kis községben

*) E közlemény közreboesátásáért a szerkesztő a jegyzésben így menti ki magát: „Kiadtuk minden változtatás nélkül.“

valódi¹⁾ közös iskolát állithatnának. Hol márily iskolák léteznek, mennyire előbb állanak az azelőtti satyricus iskolázástól (tán iskolázásnál?), az ottani volt lelkész-tanítói tanítási módtól (talán ez is: „tanítási módnál“ lenne.)²⁾ Nem az a baj, hogy tanítani kell³⁾ a lelkész-tanítónak, hanem nagyon fájhat neki, hogy népünk gyermekei iskolába még maig is rendetlenül járva, kevés sikert produkálhatva, iskoláink vizsgálóitól több esetben megrovást — — kap.“ Ime nagyjában, de lényegében is a lelkész-tanítóság ellen felhozott kifogása Sárközi urnak. A mi ezenkívül fel van hozva, az szorosán véve nem tartozik a kérdéshez. — Szinte sajnálom kimondani, mert nem akarok senkit sem sérteni, hogy az ilyen érvelés nem egyéb, mint a békételenkedő, az elégedetlen lélek kifakadása. A minden rendszer nélkül felhozott s néhol ismétlődő állításokkal úgy van az ember, mint az összebontott gombalyaggal, melynek nincs se eleje, se vége s mégis csak kell valamit lemotóllálni belőle. Sárközi ur inkább „anyagi nyomorában vegetál“ s „nyugodtan türi állapotát“, csak hogy ne kelljen tanítania. Olyan beszédek ezek, melyeket egy cynikus nihilista ajkára vehet, de nem olyan tanító, a ki egyuttal református lelkész is! Sárközi ur a tanítói fizetést szegény létére is kész volna oda ajánlani, „bármelyik vállalkozónak“. Elég baj ez, tiszteletes ur!

„Miserabilis kis községben“ a községi iskola se lesz valami fényes s „magyar népünk kópé gyermekei“ ott is rendetlenül járnak iskolába, hol külön tanító tanít, ha az egyházi előljáróság hanyag; s bizonyára a lelkész-tanító keze alá is seregestől gyűl a növendék, mihelyt erélyesen járunk el és — a mi fő — mihelyt megkedveltetjük vele az iskolát. Persze, hogy ehhez előbb az kell, hogy magunk is kedveljük azt...

Részemről a lelkész-tanítóságot ha nem is teljesen kielégítő, de mindenesetre egyidőre kiségitő módozatnak tartom arra, hogy a lelkészi fizetés állapotán javítva legyen. Kicsinyes felfogásnak,⁴⁾ okoskodásnak nem lehet e kérdésben helyet adnunk. Az egyesített állomás javadalmához ha még egy kis közalapi segedelem is járul, — már pedig miért ne lenne szabad remélnünk, feltennünk, hogy a konvent az ily állomásokról beérkező kérévényeket fogja kiválóan figyelmére méltatni? — ha nem is kényelmes, de mindenesetre biztos életmód várakozik a kettős teher lelkiismeretes hordozójára. A „leszállott kis egyházaknak felekezeti iskolák által való megmentése“ nem oly kicsinylendő dolog, hogy „Izrael országának korunkban megízmosodott polgár-utódai“-féle elménczkedéssel átsikamodjunk a fontos kérdésen. Bezzeg, az E. M. K. E. nem így gondolkozik.

A két állás egyesíthetése mellett bizonyít az idők jele is. Három egyházkerület már kötelezővé tette a hitanhallgatóknak a tanítói oklevél szerzését. Bizony nem ok

¹⁾ Nem tudom, milyen lehet az olyan községi iskola, a melyik „nem valódi“ lenne.

²⁾ Nem gondolom, hogy e bókot megköszönjék Sárközi urnak a kollegái.

³⁾ De hogy nem az, csak is épen az!

⁴⁾ Például, hogy a rusztikálás gátolja a tanítást. Nem gátolja az, csak ismerni kell a módját, minek azonban további fejtegetése messze vinne czélotól.

nélkül tette. A népesebb egyházban, hol külön is fennállhat a két hivatal, sőt épen több tanítói állomás van szervezve, képzettség kell az iskola ügyek vezetésére, ez pedig törvényeink értelmében is a lelkész kezébe van letéve. S a szégyenebb, a kisebb egyházban, hol csak a két állás jövedelmének egyesítése mellett lehet biztosítani a lelkész megélhetését: bizony, még inkább kell a képzettség. Erősen remélem, hogy ha majd tanítói oklevéllel bíró lelkész-tanítóink fogják ez állomásokat vezetni, nem lesz oka senkinek Sárközy urral így panaszkodni, hogy „mennyivel előbb állanak a községi iskolák a lelkész-tanítói tanítási módnál.“ Ne tagadjuk, hogy ha eddigi lelkész-tanítóink némelyike nem tud sikert mutatni fel: a legtöbbször nem rajtuk kívül felelt a sikertelenség oka. Lelkészeink tehernek tartják a tanítói foglalkozást s kedvetlenül, kénytelen-kelletlen látnak a munkához (tisztelet a kivételeknek!). E kedvetlenséget, hogy azt mondjam, idegenkedést kellene legyőzni s bizony bekövetkezne az, hogy az „iga gyönyörűsége és a teher könnyű“ lenne.

Rózsa Sándor.

(Folyt. köv.)

Az anyakönyvi kivonatok — s azok bélyegilletéke.

Az anyakönyv köz-okiratok tára.

Az anyakönyvi kivonat köz-okirat-másolat.

Az anyakönyvi kivonatnak tehát, mint köz-okirat-másolatnak szóról-szóra, betűről-betűre egyeznie kell az eredetivel. Többet nem írhatunk bele, mint a mennyi az eredeti anyakönyvben van. Kihagyásnak nincsen semmi helye, ha csak lényegtelen dolgokra vonatkoznék is az. Ellenkező esetben a kivonat nem hű s mint ilyen: a büntető törvény haragját hívja fel.

Hogy mily rovatok töltenők be az anyakönyvben, az állam, mint joghatalom által megszabott kívánalmak szerint, az egyházi felsőbbség határozza meg. Hogy a kereszteléseknél újabban pontosan megnézendő, ha vajjon a bejelentett szülék valósággal törvényes házasságok-e? — hogy az esketettekről beirandó az anyakönyvbe: hol, mikor született völegény s menyasszony, sőt bevezetendő, ha az illetők özvegyek vagy elváltak: — az özvegyesség, vagy elválás ideje is; — hogy a halottak anyakönyvében pontosan feltüntetendő az elhaltnak kora, tehát születési éve és ha házasság, vagy özvegy volt az illető, bejegyzendő házasságának vagy özvegyességének ideje: ez mind felsőbb rendelet alapján történik s így az is, hogy a szülötteknek utánok irandó netaláni elhalásuk ideje.

E szerint, egy keresztelésről, egy esketésről, egy halálózásról kiállított kivonat együtt és egyszerre több adatot is tartalmaz, de csak egy ténnyt, vagy a születést, vagy az esketést, vagy a halálózást igazolja.

A bélyegtörvény az ily kivonatokra — tekintet nélkül a bennök foglalt adatok számára, egy 50 kros bélyeget ír elő s bár több adatot tartalmaz, — mert nem lesz ármazás-kimutatás, nem család-értesítő, — leletezni nem fogják. Ha tennek, ellene mindig felszólalhat s bizonyára jogorvoslást talál az, kit meglelelezték, mert a törvény értelmében egy

ténnyt feltüntető anyakönyvi kivonatot másolt, mely csak 50 kros bélyeg-köteles.

Alaptalannak tartom azért azon félelmet, mely felmerült újabban a keresztelési anyakönyvek azon rovata miatt, melybe a kereszteltnek netaláni elhalása bevezetendő. 1868 óta folyvást be kellett azt vezetni s mert külön rovata nem volt: az észrevételek rovatába s ha kértek ily kivonatot, (bár nem hiszem, hogy volna egyházunkban összesen husz olyan lekipásztor, kitől elhalt egyén keresztlevélét kérték volna ki), lemásoltuk szóról-szóra, — a mint-hogy ellenkezőt nem is tehetünk vala, — a mit az anyakönyvben találtunk s nem hiszem, hogy valaki megleleleztetett volna érte.

Az pedig, a mit az erdélyrészi egyházkerület igazgató tanácsa e tárgyban 1886. decz. 12-én tartott ülésében határozott, hogy a „netaláni elhalalozás“ rovata a keresztelési anyakönyvből kihagyandó, be nem töltenő, — szemben azon állami intézkedéssel, mely szerint a 32 éven belől elhaltak neve után a keresztelési anyakönyvbe a netaláni elhalás utánirandó: épen nincs helyén, el sem fogadható, miután keresztlevéllel ugy sem fognak igazolni halálesetet s míg anyakönyvvezetők vagyunk, az állami utasításokat megtartani tartozunk.

Az igazgatótanács a vallás- és közoktatási miniszter 1868. márcz. 15-én 2016. sz. a. kelt rendeletét meg nem semmisítette a hivatolt határozattal. Az anyakönyvvezető lelkész ezután is tartozik bevezetni a kezelése és felelőssége alatt álló anyakönyvbe a netaláni elhalalozást a kereszteltek után s így, ha erről kivonatot kérnek: tartozik azt szóról-szóra másolni, ki nem hagyván a netaláni elhalalozást. Ott lesz tehát ez adat, ha nem külön rovatban is, de az anyakönyvben s így mindegy, kivonat kiadása esetén, akár külön rovatból s külön rovatba, akár csak az észrevételek rovatából, vagy rovatába írjuk azt be.

Kérjük ez észrevételünknek az erdélyi mélt. igazgatótanács által leendő megszívlelését s azon határozatának, mely a kereszteltek anyakönyvéből a netaláni elhalás rovatát törölni rendeli, mint olyannak, mely az anyakönyvek vezetésére kiadott felsőbb rendelettel szemben áll, — hatályon kívül tételét.

Zsigmond Sándor.

Három kérdés.

Olvastam e lapok múlt évi 51-dik számában Fikkel Gyula laskodi tanító urnak „reflexióit“ melyekkel „Mizériák“ című cikkemnek „Az egyházi év“-ről szóló első szakaszát megdönteni akarja.

Nem szándékozom vele e tárgy felett polémiába bocsátkozni, mert oly nézet és érvelés ellen, mely nem tartja nagy bajnak azt, ha a belhivatalnok teljes félében keresztül minden jövedelem nélkül tengődik, sőt a kezdő lelkészet és tanítókat már pályájuk kezdetén a hitelezés s szerinte is „nehézzen kapható“ kölcsönkérés nem igen önzéletes mesterségébe kívánja belegyakorolni, hogy azt megszokván, egész életükön keresztül folytassák, — oly nézet és érvelés ellen, mely az egyszer megtörtént s nagyritkán ezután is megtörténhető boglyakemenczebeverést, fizetéssel való elillanást s egyéb aprólékosságokat nagyobb

mizériáknak tartja az általam felhozott általános bajoknál: ily nézet és érvelés ellen nekem ellenérveim nincsenek.

Hanem a mi az adófizetés utólagosan közbeszurt kérdését illeti, arra nézve F. Gy. ur egy oly megoldást hoz javaslatba, mely az igazság látszatával bir ugyan, de a melyből bizonyos „rébusz“-szerű kérdések támadnak. Azt mondja ugyan is, hogy szerinte „ki meddig és hol lakik, az ott és addig fizesse az adót, mert a ki nem ott lakott, az csakugyan nem fizethet másért“.

Ugyde :

1) Sokszor megtörtént már s meg fog történni ezután is, hogy a tavasszal egyházából eltávozott s az állami adó $\frac{1}{3}$ -át kifizetett lelkész helyére az új lelkészválasztás, legyőzhetetlen és senkitől nem függő akadályok miatt csak 3—4 hónap mulva történhetik meg; — vajjon tehát — ha az állami adó fizetésére nézve az ottlakás határoz, azon időről, míg az ujonnan választott lelkész hivatalába be nem lép, ki tartozik az adót fizetni?

2) Sokszor megtörténik az is, hogy egy családos lelkész helyére egy magános fiatal lelkész választatik. Vajjon tehát ez kötelessé az év elején a családos lelkészre kivetett, de általa csak $\frac{1}{3}$ -részben kifizetett adót a másik két harmadévben tovább fizetni, holott neki sem neje, sem cselédei, szóval állami adó alá eső családtagjai nincsenek?

3) Országos adóügyi szabályzat szerint az állami adót mindenki ott köteles fizetni, hol az év elején saját bevallása nyomán adó alá felvétel. — Vajjon tehát van-e hatalmában egyházunknak ezen állami intézkedéssel ellenkező rendszabályt érvényesíteni akkor, ha az illető, egymás helyére változott behivatalnokok közt az adófizetést illetőleg conflictus áll elő? Mert hiszen, ha ily conflictus nincs, ha az illetők az adónak egymás helyett kifizetésére nézve kiegyeztek egymással, akkor nincs semmi baj; — az adószedő közegek nem bánják, akárki fizeti ki az adót, csak ki legyen fizetve, — de ha senki sem akarja fizetni, ez esetben azon hajtja be, kire az adó-összeírásakor kivétel. —

Én ugyan ezen kérdésekre nézve tisztában vagyok önmagammal, de mivel lehetnek, sőt, amint látszik, vannak is, kik a dolgot másképen fogják fel: szeretném, ha a fentebbi kérdésekhez mások is hozzá szólnának.

Segesvári József.

K ü l f ö l d.

Belmissiói munkák Hollandiában.

Az ifjuság keresztyéni szellemben való nevelése első főfeladata Hollandiában a belmissiónak. E feladat elérésére, van Hollandiában (az eltérő egyházi és az állami érdekek által nagyon befolyásolt népiskolák mellett) mintegy kilenczezerre menő vasárnapi iskola, a legközelebbi kimutatás szerint körülbelül 150 ezer gyermekkel. A nagy Németország vasárnapi iskoláival szemben aránylag sokkal (tízszor) számosabbak s látogatottabbak a hollandiak. Felállítottak

ez iskoláik 1836-tól kezdve; különös növekedést vett számuk az ide is vonatkozó 1857-iki iskolai törvényök kiadása óta s a mai zavart egyházi viszonyaik között kiváltképpen . . . A németalföldi vasárnapi iskola egylete legközelebb Dortrechtben általános gyűlést tartott, különféle rangú hivatalosak s nagy számú lelkes nép jelenlétében. Itt a missió ügyének már 40 éve fáradhatlan bajnoka: Loooman, amsterdami vallástanár, lángoló szeretetet gerjesztett a keblekben a vasárnapi iskolák iránt. Beszéde e kérdések körül forgott: mikép lehet az ügynek, mai viszonyaik közt, vallásos, lelkes tanítókat, tanítónőket nyerni? miként lehet a vasárnapi iskolával oda is hatni, hogy a biblia minden család előtt hovátovább szent, sérthetetlen könyvek könyvének, élet könyvének tartassék s lelki élvezettel olvastassék. Az utrechti vasárnapi iskolák múlt évi októberhó 24-ik napján ünnepelték meg ötven éves fennállások évfordulóját, a vallásos lelkekre mélyen ható sikerrel. Égbe ragadó volt itt, a midőn az Urnak házában mintegy 1500 ártatlan gyermek ajkáról hangzott fel ez ének: „Mindenkori áldom az Urat, míg engem éltet.“ Ezt követte Dr. Pirson ref. lelkész szép alkalmi beszéde Máté. XIX: 14 alapján. Beszéd közben háromszor is énekeltek a gyermekek s a nagy számú hívők (szokás szerint). A vallásos ünnepélyt áldás s ezt ének fejezte be: „A Sionnak hegyén Uristen, tiéd a dicséret.“

A vasárnapi iskolák tantermekben, tanítók, papok, tanárok, ezek fiai, lányai és a népből került más nevelt vallásos férfiak, ifjak, nők vezetése alatt tartatnak. A hol theologusok vannak, ott azok tanítanak. Az előkészítést a tanításra a lelkész, vagy a tanító végzi. Különös, hogy újabban a modern irányu lelkészek nagyon szeretnek személyesen tanítani a vasárnapi iskolákban, holott előbb szálla volt szemökben az efféle intézmény. Különbözik Hollandiában is ezen inkább tanító iskolától a gyermek-istenitiztetlet, melyet külön szoktak tartani, alkalmas beszéddel összekötve.

* * *

A vasárnapi iskolák mellett, hová leginkább iskolás gyermekek járnak, vannak ugynevezett előkészítő és tovább képző iskolák. Az előkészítő iskolákban, a mi kisdied-óvóinkban ismert játékok mellett, igyekeznek az ártatlan gyermeki szívet fogékonnyá tenni a vallás iránt, mintegy előkészítvén ezzel őket későbbi vallásos neveltetésükre. A tovább képző iskolák a nálunk ösmeretes ismétlő iskolákhoz hasonlóak. Ezek között nevezetes a szegény, árva, nevelésben alig részesült munkás ifjak, leányzók iskolája, melynek nagyobb városokban a missiói egylet által szerzett s meghatározott helyisége van. Miről közelebb szólhatok, az amsterdami hasonló iskolában, hetenként kétszer gyűlnek össze (péld.) a gyári munkás leányok, hol egy már 12 év óta önkéntes szeretettel működő nevelő vezetője alatt több lelkes nevelőnők által taníttatnak minden szükséges elméleti ismeretekre. Majd női kézimunkát dolgoznak s e közben bibliai történetekről beszélnek s végre egy zoltár énekléssel végeznek. Hasonló helyiségök, iskolájok van a származásoknál fogva elhagyatott, iskolai szigorú kényszer hiányában teljesen neveletlenül maradt, végelszünyedéshez közlő, csavargó gyermekeknek, hol nem csak taníttatnak,

de anyagilag is segítettnek, évenként ruháztatnak s így megmentetnek az emberiségnek.

* * *

A vallás, a keresztyéni élet erősítésére, tovább fejlesztésére vannak már a különböző rangu ifjuságnak, családos embereknek számos ker. egyleteik. Némelyik ifjúsági egyletben foglalkoznak a bibliamagyarázaton kívül felolvasásokkal s szóbeli előadással stb. és mindenik mindenkor, az elnök imádságával s közös énekléssel végzi be gyűlését. Ezen ifjúsági-egyletekből kerülnek ki általában a missió emberei, közelebb a vasárnapi iskolák tanítói, — külmisszionariusok, föl nem avatott igehirdetők, — Hollandiában nagy lelkészhiány lévén. A családos emberek ilyen bibliai estélyén, a biblia értelmezése mellett sokat vitatkoznak a különféle irányu lelkészek felett, de végre, a kit keresnek: az Urban nyugodalmat lelnek, s annak dicsénetet zengnek. Felkeresik az ilyen bibliai estéket magok a lelkészek s tanárok is s utbaigazítással biztatják hívőiket, hogy ily vallásos foglalkozásokkal keressék lélekkel az életnek kenyerét — és ők keresik is! Nincs a holland népnek családos összejövetele, melyben vallással ne foglalkoznának, legalább is vallásos éneket ne énekelnének. Az említett vallásos egyleteken kívül vannak ismeretterjesztő összejöveteleik a polgári családoknak, hol különösen hazájok, egyházok történetéről tartanak felolvasásokat stb. A vallás és ismeret ily művelése, terjesztése mentheti meg a holland ref. egyházat azon veszélytől, melylyel azt a fenforgó egyházi viták, zavarok fenyegetik.

Utrecht.

Dávid Gyula.

Irodalom.

Tarka világ. Elbeszélések, képek, rajzok, apróságok az életből. Irta Kálmán Dezső. Ára 1 frt. Kölesd, 1887. Köszönettel vettük e szép kiállítású, jó papírra tisztán nyomott, 153 lapra terjedő könyvet, melyet Kálmán Dezső, kölesdi ev. ref. lelkész, a „Protestáns Pap“ egyházi közlőny egyik szerkesztője küldött be hozzánk. Nem érezzük ugyan magunkat teljesen illetékeseknek szépirodalmi művek bíráltságára, de annyit mindenesetre szabad mondanunk, hogy a szerző könnyen folyó, szép nyelvezettel ír; látszik, hogy ismeri az életet s meg tudja ragadni abban az olyan mozzanatokat, melyek jól előadva, érdekelnek, lebilincselnek bennünket. Mi teljes gyönyörűséggel olvastuk el főként az első, hosszabb elbeszélést s igaznak találtuk a világi sajtó ítéletét, mely méltánylólag emlékezik meg K. D. műveiről. Jeles nevű lelkésztársunk e kötetét ajánljuk mindazoknak figyelmébe, kik velünk együtt szeretik olykor élvezni a könnyebb fajta szépirodalom termékeit is.

A babonáról. Közhasznú, erkölcsös olvasmány a magyar nép és a serdültebb ifjúság számára. Irta Sirisaka Andor, pécsi tanító. 2-ik kiadás. Ára 50 kr. Pécs, 1886. Koller Lipót. Jó könyv, mely tiszta népies nyelven küzd a babona, e lelki rém ellen. Az igaz vallásosságot és a felvilágosultságot tűzve ki a babonás tévhit leghathatósabb ellenszerei gyanánt, valóban alig hagy említetlenül csak egyetlen babonás szokást, hitet is, mely népünk körében el van

terjedve s mindeniket vagy sikerülten kitréfálja, vagy komoly tanúságokkal kíséri. Érdekes e XI+110 lapra terjedő mű előszavában a babonáról újabb korban írt művek feltűnése is. Valóban melegen ajánljuk e nemes czélu, jól írt könyvecskét lelkészeink, tanítóink útján népünk kevésbé művelt gyermekeinek figyelmébe.

Protestáns Népkönyvtár. Szerkesztik Scholz Gusztáv evang. lelkész, Farkas József ref. theol. igazgató. I. évf. 1. szám. 1887. január. Kiadja és nyomatja Hornyánszky Viktor Budapest. Hirdetésünkben közölve van e Népkönyvtár 64 lapra menő tartalma. Rendkívül fontosnak ígérkező vállalat ez, mely nem csupán szorosabb értelemben vett valláserkölcsei oktatásokat akar terjeszteni, hanem a testi életre tartozó, mulattató, nemes cikkeket is közölni fog, felölelvén péld. a természettudományok, a történelem stb. mezejét is. A dunamelléki egyházkerületnek bámulatos tevékenységű püspöke írja le a havi folyóirat czélját s mint az ő cikke, úgy valamennyi közlemény tiszta, nemesen népszerű hangon, minden nagyolás nélküli oktató modorban van írva. Szerencsét kívánunk a nemes czélu vállalat-hoz, mely szemünkben újra csak a belmissiói munka haladását jelenti.

Hittanhallgató ifjúságok közlönyei. Három ilyen ifjúsági lap van most előttünk, egyik a debreczeni hittanhallgatók Közlönyének 3-ik száma, másik a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“ 5-ik száma s a harmadik a magyar-honi ág. hitv. ev. theologiai ifjúság által „Gondolat“ czímen szerkesztett theologiai és philosophiai folyóirat 1. száma. Az elsőt már többször jelezte e lap s most csak annyit róla, hogy a 3-ik szám is teljes gonddal van szerkesztve s tanúságos cikkek olvashatók benne. A második helyen említett lapot is figyelemmel áttekintettük. Harmadik évfolyamban jár s megjelen minden hónap 15-én. Előfiz. díja egész évre 1 frt 75 kr. Mint apró hirei közt maga is jelzi, nem csupán theologusok közlönye akar lenni s ezért szépirodalmi cikkeket is közöl. Kifejezi azon reményét, hogy „nem sok idő múlva el fog következni egy szakközlönynek a kilencz protestáns theologiai ifjúság közös erejével való kiadásának ideje is.“ Mi kissé tartunk tőle, hogy nehezen fog menni a református, lutheránus és unitárius ifjak egyesülése s oly széles körre hatólag nem is tartjuk azt köztük szükségesnek. Különbö az említett lap cikkei teljes gonddal vannak írva. A mi a „Gondolat“ első számát illeti, 24 lapon jelent az meg érdekes tartalommal. Idézzük három nagyobb cikkének czimeit: „A Jézus születését és Luther fellépését megelőző korszakok.“ „Isteneszmé a buddhismusban.“ „A legfőbb jó és hatása“. Van benne 4 költemény, ezek közt Györy Vilmosnak egy eddig kiadatlan imádsága. — Mindenesetre a hittanhallgató ifjúság körében nemesebb élet föllendüléséről tesz bizonyosságot, hogy egyszerre három lapjáról is referálhatunk.

Vasárnap. Evangyéliomi hetilap. Felelős szerkesztő Czelder Márton. Hetedik évfolyam. 1887. 1—2. szám. Előfizetési ára egy évre 2 frt. — E lap úgy ismeretes, mint magyar népünk egyik jó barátja. Érdekes olvasmányai, tanúságos elbeszélései, kisebb történetkéi jó néplappá teszik. Szívesen ajánljuk.

*

Egy vallásos néplap megszűnt. A Gölnicz-bányán, Gratz Mórícz lelkész által német nyelven „Nach der Schicht“ czímen szerkesztett néplap, szerkesztője a kolozsvári ág. hitv. evang. gyülekezet lelkészévé választatván meg, 8 évfolyam után megszűnt. . . . Ő.

Értesítés id. Sz. Nagy Károly, debreczeni kántor-organista-, főiskolai, tanítóképezdei s zenedei ének- és zenetanárnak, a magyarországi ev. reformátusok számára irt, 4 részből álló s III-dik változatlan kiadásban most megjelent Karénekes Könyvéről; — ugyancsak az erdélyországi ev. reformátusok számára irt s az 1848-dik évben kiadott Karénekes Könyvéről; — az 1845-dik évben megjelent Énekhangzatos könyvről; történetileg előadva; — s ezután közrebocsátandó műveiről.

I. A magyarországi ev. reform. egyházak számára irt és először az 1859-dik évben négy részben megjelent Karénekes Könyvem harmadik változatlan kiadásban Lipcsében épen most kerülvén ki sajtó alól, a folyó 1887-dik évi január 15-dik napjától fogva nálam Debreczenben kapható lesz a régi árak mellett.

Tartalma: I-ső rész: 94 elő-, utójátékok és záradékok. Ára 1 forint 60 krajczár.

II-dik rész: 166 Karének (Choral) és néphymnus; négyes hangzatra, (vagy is: négy szólamu vegyes énekkarra) orgonára vagy zongorára, choralis közbejártékokkal egyaránt használhatólag feltéve. Ára 2 forint 50 kr.

III-dik rész: 30 közönséges halotti ének, négyes hangzatra. Ára: 60 kr.

IV-dik rész: 26 nagyobb szerű templomi és halotti karének, kétnemű (u. m. vegyes és férfi) énekkarra. Ára 1 forint 50 krajczár.

A négy rész együtt 5 forint 25 krajczár.

J e g y z e t. Az I-ső és IV-dik részt más vallásfelekezettek is használhatják.

A II-dik és III-dik rész az összhangzattant tanulóknak, a Chorálok alapos hármónizálása módjának tanulmányozására és elsajátíthatására nézve ajánlható.

Szükségesnek látom megemlíteni azt is, hogy Chorálkönyvemmel a magyar ev. ref. egyház összes énekkészletét felöleltem, mely összesen 196 dallam; — de ezenkívül még 26 dallam az erdélyországi Karénekes Könyvben jelent meg, melyek közül Magyarországon kevés van használatban; — ezen 26 dallamot hozzá adva a 196 dallamhoz, ekkép az általam hármónizálva kiadott dallamok száma 222; megjegyzendő, hogy az erdélyi és magyarországi ugyanazonos énekdallamok hármónizálása is egymástól egészen különbözik; mely hármónia-különbség nem csak érdekes, de tanuságos is; — és így az ev. ref. kántorok és organisták, ezt templomi istenítiszteleteken, mint organaművet és mint négy szólamra irt hármónicust, — az ev. ref. tanítók, tanítóképezdei tanárok, egyházi énekegyletek s mindazon intézetek és iskolák, hol az egyházi éneklés taníttatik, az összhangzatos énektanításnál, mint kézikönyvet, mint eddig, ugy ezután is, akár a revideált Énekes-Könyv szerint, akár a Karénekes Könyvem II-dik részéhez mellékelt „Függelék“ figyelembevételével, a 4 egyházkerület által törvényesen bevett 1806-dik évi kiadásu Zsoltárban, vagy a Maróthi-féle Hármónicusban megjelent Goudimel-féle eredeti dallamok szerint, egyaránt a legjobb sikerrel használhatják; valamint a

zongorán vagy hármóniumon játszani képes és az egyházi hármónicus chorálokban gyönyörködő családtagoknak is nagyon ajánlható, de tanuságos is s az összekötött (ligato vagy legato) játék elsajátítására a legjobb iskola.

Azon néhány dallam pedig, melynél még itt-ott kis félhang különbség találtatik, mely nem egyéb mint hangbővítés s melynek átdolgozása a „Függelék“ kimaradt, a Függelékhez pótolva s mellékelve lesz.

A revideált Énekes-Könyvben a hangbővítés, az újabb zenei szabályokkal és hangnemekkel megegyezik. A Maróthi-féle zsoltár dallamokban is fordulnak elő hangbővítések, melyek miatt az ugynevezett régi görög scála csaknem elesik s az ilyen dallam inkább az új hangnem scálájához tartozik.

De a dallam-hangsorban, a dallamtól eltérő hangköz-különbség, vagy a hangsornak részben vagy egészben eltérése, félrevitele, elferdítése sem az iskolákban, sem a templomokban soha meg nem engedhető; — ezért Karénekes Könyvemben nem is fordul elő sehol a dallamot megrontó ily hangköz-különbség, vagy valamely dallamhangsortól részben vagy egészben való eltérés.

E négy részből álló Chorál-könyvem első kiadása megjelenésének története ez:

Az egész országból igen sok oldalról törtétek felszólítások, hogy magyarországi Karénekes Könyvemet adjam ki.

A tiszántuli ref. egyházkerület kormánya, egy négy hangra kidolgozott Karénekes Könyv megjelenésének szükségességes voltát már az 1846-dik évben kimondta.

Ennek minélelőbbi kiadását sürgették a többek közt különösen a Dunamelléki ref. egyházkerület akkori helyettes superintendense, néhai Bátor Gábor, nagykőrösi lelkipásztor; — továbbá néhai Wurga János, nagykőrösi gymnasiumi és tanítóképezdei igazgató; — s a mű kiadását akkori nagykőrösi tanítóképezdei zenetanár Sz. Nagy József is, a növendékek előhaladhatása végett felette szükségesnek tartván, hogy az a tanítóképezdekben iskolai kézikönyvül használtathassék s hogy a szerint a kántor-organisták is szabályszerűen orgonázni megtanulhassanak:

egyik azon időtájban tartott egyházkerületi közgyűlés alkalmával engem Pestre fel is hívtak s ott akkori egyházkerületi világi főgondnok, néhai gróf Ráday Gedeon és sok más világi és egyházi legfőbb tekintélyek, Karénekes Könyvemnek minél előbbi kiadására felszólítottak; megjelenése végett jó indulatukat megígérték és pártfogásukat felajánlották.

Ennek következtében, jó remény fejében, előfizetés útján, négy részből álló Karénekes Könyvem első kiadása megjelent Lipcsében az 1859-dik évben júniusban, mégpedig az akkori nagy ágió miatt, nem csekély veszteséggel.

Munkáim kidolgozásában követtem Schneider Fridrik, Schneider János, Becker C. F., Schärtlich és Dr. Volkmar s több zenetudósokat, — s minékelőtte sajtó alá bocsátottam volna, mind a magam, — mind a mások megnyugtása végett. megvizsgáltattam valódi művészekkel, kik a világ leghiresebb zenetudósai; és épen az egyházi zenészet legfőbb apostolai közt foglalnak helyet; kik tehát nem csak bírálni, vizsgálni, itélni, hanem dolgozni is tudnak.

E jeles bírálóknak, négy részből álló Karénekes Könyvemről kiadott bizonyítványai e következők:*)

Debreczeni kántor és orgonista Nagy Károly ur részére ezennel örömmel adok bizonyítványt arról, hogy ő a németországi protestáns templomokban előforduló karénekek (Choräle) mintájára, a magyarországi protestáns templomok számára 166 karéneket, a közbejártékokkal együtt — nagy gondnal szerkesztett össze; és az azok mellé készített összhangzat (Harmonie) a templomi szertartásnak tökéletesen megfelelő. Minthogy pedig az ének-hangzatokat (Melodie) — bár azokban néhol erős (vagy nehéz) hangzású menetek fordulnak elő, — úgy kellett felvennie, a mint azokat találta: ennél fogva ezen körülmény az összhangzat szerkesztését még inkább nehezíté; mely azonban szerencsésen megoldatott. Én tehát méltányosnak találom, hogy ezen karénekek Magyarország minden protestáns községeiben felvételthessenek. Egyszersmind az általa gyűjtött 30 temetési éneket, valamint 26 nagyobb, templomi és halotti karéneket (Motetten) — melyek közül többek az ő saját szerzeményei, — igen is ajánlásra méltónak találom. Nem kevésbé dicséretet érdemlő 93 darab orgona-szerzemény gyűjteménye, melyek záradékokat (Cadenzen) s úgy rövidebb, mint hosszabb előjátékokat tartalmaznak s melyek közül 31 az ő saját szerzeménye, a többiek szerzői pedig lelkiismeretesen meg vannak nevezve. Ezen orgona-szerzemények a nagyobb és nehezebb előjátékokra elkészületre nézve legjobb eszközül szolgálhatnak s mindenütt ajánlhatók. Bécs, október 28. 1858. Sechter Simon, cs. kir. első udvari orgonista s a zeneconservatoriumban az összhangzat professora. (P. H.)

Id. Szotyori Nagy Károly.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága folyó hó 24-én, nt. Szabó János esperes ur elnökle alatt gyűlést tartott. A bizottság tagjai nt. Szarka Boldizsár ur kivételével, gyűlésen mindnyájan megjelentek. A gyűlés főtárgyai voltak a beérkezett pályaművek bírálatra kiosztása és a népiskolai statisztikai táblás kimutatások szépítésére nézve új rovatos ívek összeállítása. Miudkét tárgyat elvégezte a gyűlés s az összeállított statisztikai táblás kimutatás rovatos íveit s az azok kitöltésére készített utasítást megerősítés végett a legközelebb tartandó egyházkerületi gyűlésre terjeszti föl.

Debreczenben végzett hittanhallgatók külföldön. Lapunk mult évi folyamában említettük, hogy jelenleg négy, a mi főiskolánkban végzett hittanhallgató van külföldön, u. m.: Illyés Endre Berlinben, Dávid Gyula Utrechtben, Buday János és Török Zoltán Edinburghban. Mint ujabban tudomásunkra jött, kettő meg, Kiss Ferencz és Takács Lajos, Bécsben tanul. Ezek közül Kiss F. a nyári semestere Baselbe akar átmenni s ennek elérhetése céljából, lapunk szerkesztőjének közvetítésével, tett is ott már némi lépéseket, hogy fölvétesse a theologiai alumneumba. Szerető gondnal kísérik a nemes célért küzdő ifjak lépteit.

A tiszáninneni ev. ref. egyházkerületből. Kun Bertalan, tiszáninneni püspök, miskolczi lelkész, e napokban szoros családi körben ülte meg születése 70-ik évfordulóját s többek közt báró Vay Miklós is meleg hangu távirattal üdvö-

zölte, mint egyházkerületi és konventi elnöktársát. Mi is hosszú életet, a nagy és nehéz munkához erőt és egészséget kívánunk a derék püspöknek! — A sárospataki főiskola új világi algonokát, Dókus Gyula főszolgabíróttal kedden igtatták be hivatalába. Ez alkalomból nagyszabású iskolai ünnepélyt rendeztek. Az ünnepelt, kihez Fejes István s Nagy Gusztáv akadémiai igazgató intéztek üdvözlő szónoklatokat, hatásos hosszabb beszédben válaszolt. Majd ebédre hívta meg a főiskola tisztis tanári karát. Az ebéd emelkedett hangulatban folyt le, sok sikerült toasztot mondtak s azonkívül maradandó emléket is állítottak a napnak. Fölmerült ugyanis az eszme, hogy meg kellene iratni a főiskola történetét s Fejes István azonnal kétszáz arany tiszteletdíjat ajánlott föl e célra az igazgató tanács nevében. Azonnal akadt a munka megírására vállalkozó is: Szinnyey Gerzson és Orbán József tanárok személyében. Megható jelenet volt az is, mikor fölállt Makkay Dániel ungi esperes s elmondta, hogy van neki egy aranya, melyet még kis tanuló korában itt e főiskolában egy szavalatáért kapott az akkori hirneves főgonnoktól, gr. Teleki Józseftől. Ezt az aranyat jó és balsorsban mind e mai napig hiven megőrizte. És hogy lett belőle valami, annak az aranynak ebben is része van; mert emlékeztetője, jóra ösztönzője volt. Most azonban leteszi e szép nap emlékeül Mitrovics Gyula theologiai tanár kezeibe, hogy majd vizsgák alkalmával adja oda annak az ifjunak, a ki legügyesebben fog predikálni. (Föv. L.)

A soproni ág. hitv. ev. egyház ily czim alatt: „Denkschrift zur Erinnerung an die am 1. November 1886. stattgefundene Einweihung des neuen Friedhofes der evang. Gemeinde in Oedenburg. Oedenburg Druck von C. Romwalter et Sohn. 1886. — bocsátotta közre és épen most küldötte szét azon emlékiratot, melyben foglaltatik I. Sopron ev. temetőinek rövid vázlata. II. Az új felekezeti temető felavatási ünnepélyének leírása. III. Stiegler Gusztáv soproni lelkész német beszéde, melylyel az ő-temetőktől búcsúzik. IV. Zábrák Dénes soproni lelkész magyar beszéde, melyet az új temetőben mondott. V. Brunner János soproni lelkész felavatási német beszéde. — A történeti vázlat, melyből kitűnik, hogy a gyülekezetnek 1674. óta, mikor temploma, paplaka, iskolái elvették, jelenleg a harmadik temetőbe költözött, — érdekes adalék Sopron ev. egyháza történetéhez. Az ünnepély maga felette meható volt: a búcsúzás a megszokott 200 éven át használt nyugvóhelytől, könyekre indító volt s mindhárom beszéd példánya az alkalmoszerű, rövid, ünnepélyes beszédeknek, melyek népszerű nyelvezet mellett is nemes irányban tartvák. Láng Adolf.

Haláleset. Tordai Literáthy János, munkácsi lelkész, a beregi egyházmegye sok éven át volt főjegyzője, f. hó 25-én, d. e. 11 órakor, élte 72-ik, munkácsi lelkészkedése 36-ik évében, hosszas szenvedés után meghalt s 27-én eltemetett. Béke lengjen porai felett, áldás emlékezetére!

Egy külföldi barátunk elhunyt. Lapunk olvasói közül többeket érdekelné fog, s talán elég mélyen érint az a hír, hogy George F. Barbour ur, nekünk, Edinburghban járt magyaroknak kitűnő pártfogónk, nemes barátunk, f. hó 15-én, élete 77-ik évben elhunyt. A derék férfi, előbb Angliában, Manchesterben volt kereskedő és mint buzgó egyházas ember, az angol presbyteri egyház vénje: majd visszament saját közelebbi hazájába, Skóciába és Edinburghban telepedett le, tevékeny életet folytatva, ügybuzgó munkásságot fejtve ki különböző működési körökben. Mint a skót szabad egyház tagja, különösen a kül- és belmissiói

*) Hely szűke miatt, a német eredeti mellőzésével, e bizonyítványoknak csak magyar fordításait közöljük. Szerk.

törekvéseknek volt kiváló előharczosa, az angolországi presbyteri egyház Chinában folytatott külmisziói munkáját is nem csak erkölcsileg, hanem gazdag adományaival anyagiilag is, haláláig folyton támogatván. E lap szerkesztője sokszor megfordult az elhunytnek edinburghi házában s emlékszik, — mint a mult jól eső emlékét mellékesen említve föl, — mily öröme volt, mikor a gazdag család salonjában ott látta nagynevű honfitársának, Munkácsynak „Siralomházban“ festménye másolatát. 1876. nyarán felkereste őt nyári lakásán, — közép Skóciában, Perthmegyében levő fejedelmi pompával épült, gyönyörű izléssel berendezett bonskeidi kastélyában is, mely Skóczia egyik legszebb vidékén, a Killiecrankie szoros és a Tummel tó között fekszik, közel oda, hol a zajgó, a fülsiketítő zugással alárohánó Garry folyó hőmpolygeti tajtékzó habjait sziklai medrében. A fényes kastély urának fia szintén hittanhallgató volt, majd, gondoljuk Áfrikában, missionarius s most, ha jól tudjuk, a skót szabad egyház egyik gyülekezetének lelkésze. Az elhunytnek neje, most gyászoló özvegye, több vallásos erkölcsi iratnak szerzőjekint ismeretes. Barbour ur azon világi férfiak közé tartozott, kiknek szivnemességében, vallásos-tiszta buzgóságában mintegy megszemélyesítve látjuk a kereszttyenség minden életerejét. Eltemettetett Bonskeidben. A Garry megtörő habjainak zugása zeng hült tetemei fölött meg nem szünő, el nem némuló gyászdalt. Mi is, innen a messzetávolból, egy sóhajt röpitünk el sirjához, egy sóhajt, mely hálás visszaemlékezést, a multban elvett jótéteményekért szerető emlékezetet viszen el szárnyain. A jó kereszttyén ember sirja fölött lebegjen ott jótetteinek, drága jó szívének tiszta védangyala! Különben meg kell említenünk, hogy Barbour ur elhunytja az egész magyar református egyházat is érdekelheti annyiban, mert a skót szabad egyház 1862. nov. 19-én tartott zsinati bizottsági ülésén, hol egynehány, magyarországi ifjaknak adandó stipendium létesítése javasoltatott, Barbour ur e célra azonnal 3 évig fizetendő 5—500 frtot ajánlott föl.

Erdélyi Predikátori Tár. A mult év folyamán megemlékezett lapunk azon tényről, hogy Szász Gerő esperes a „Prot. Közlöny“ szerkesztője, 100 frank pályadíjat tűzött ki, 60-at közönséges és 40-et alkalmi egyházi beszédre, melyek a „Pred. Tár“-ban fognak megjelenni. A beérkezett 50 pályamű a fölkért egyének által elbíraltatván, a közönséges beszéd nyertese Kis Albert ilyefalvi pap, ki 1 Kor. 3, 11—13 alapján irt. Az alkalmi beszéd Luk. 2, 10. 11. alapján készült. Írója Zsigmond Károly, brassói ev. ref. segédlelkész. Lesz alkalmunk e beszédek megismerni s ismételve mondjuk, hogy ugy ezekre, mint az egész „Pred. Tár“-ra, élénk érdeklődéssel várunk. Mint a szerkesztő, lapja legközelebbi számában tudatja, márczius végén jelenik meg a „Pred. Tár“ egy vaskos kötetben.

Római katolikus atyánkfiai hatalmasan mozgolódnak, hogy a mi protestáns tudományos irodalmi Társulatunk megalakulta előtt ők állithassanak hasonczélu róm. kath. Társulatot. Alighogy megindult körünkben a mozgalom, Irsik Ferencz szatmári kanonok egyszerre 10,000 frtot ajánlott föl, egy megalakitandó „Országos Katolikus Tudós-Társaság“ javára; majd a Szent István-Társulat választmányja vette kezébe az ügyet s f. hó 20-án tartott ülésén

elfogadta azon indítványt, hogy a nevezett Társulat kebelében egy „tudományos és irodalmi-osztály“ állittassék föl s több tagot kiküldött kebeléből, hogy dolgozzék ezen osztály miként leendő beállítására tervezetet. El kell ismerünk, hogy róm. kath. atyánkfiai a gyors tett emberei. Van hozzá anyagi erejük is elég, hogy mindjárt munkához láthassanak. Különben mi sem szándékozunk a pusztá tervezgetésnél maradni.

Szerkesztői posta. S. I. Szeged. Jelzett cikkét várom; meg vagyok győződve, hogy a kiadhatók sorába igtathatom. — D—y —s. Köszönöm, hogy bizalmas kérésnek engedve, szíves voltál válaszolni a hozzám küldött gyakorlati kérdésre. Meg vagyok győződve, hogy a válasznak nagyobb jelentősége van így, ha nem én, de egy gyakorló lelkész adja azt s így én sem leszek ilyen feleletadásokkal tulterhelve. Kiadására azonban csak pár hét múlva kerülhet sor. Szerkesztői fiókom érdekes és sürgősebb jellegű közleményekkel tul van terhelve. — Sz. L. Kaba. Örömmel vettem érdekes cikkét. Sort keritek rá.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Épen most jelent meg!

Hornyánszky Viktor könyvkiadó hivatalában Budapesten, a M. T. Akadémia épületében, hová az előfizetési pénzek stb. intézendők.

A PROTESTÁNS NÉPKÖNYVTÁR

1887. évi I-ső füzet 4 iven, borítékkal.

Szerkesztik:

Farkas József és Scholz Gusztáv
ref. theol. igazgató. evang. lelkész.

Kiadja:

Hornyánszky Viktor.

Az első füzet tartalma:

Czélunk: *Szász Károlytól.* A szerkesztők szava: *Farkas Józseftől* és *Scholz Gusztávtól.* Templom, iskola és sajtó: *Farkas Józseftől.* Két költemény: *Sántha Károlytól.* A tél — Isten áldása: *Scholz Gusztávtól.* A reformáció kezdete: *Szilágyi Sándortól.* Minő szőlőfajokat ültessünk? *Molnár Istvántól.* A fűtésről és fűtőszerekről: *Hankó Vilmos dr.-tól.* Hogy szoktatta régen egy fejedelem alattvalóit a templombajjárásra? Különös csudatétel. Apróságok.

12 füzet előfizetési díja 2 frt 40 kr. Egy-egy füzet 20 kr.